

УДК 349.2

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2022.2.55>

О. В. Галинський

аспірант кафедри правознавства
юридичного факультету
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА РОЛЬ У ФОРМУВАННІ РИНКУ ПРАЦІ

У статті розглянуто енергетичний сектор економіки як один із ключових елементів сучасного ринку праці та його особливості в контексті правового регулювання. З огляду на актуальність переходу до відновлюваних джерел енергії та екологічно чистих технологій, обґрунтовано необхідність модернізації правової бази для забезпечення ефективного функціонування енергетичного сектору. Стаття аналізує вплив змін у енергетичній політиці на ринок праці, зокрема на зайнятість у традиційних і нових галузях енергетики. Перехід до зеленої енергетики створює як виклики, так і нові можливості на ринку праці.

Особлива увага приділяється проблемам, які виникають у процесі переходу від викопних видів палива до відновлюваних джерел енергії. Це включає скорочення робочих місць у традиційних галузях, таких як вугільна та нафтова промисловість, а також створення нових робочих місць у сфері зеленої енергетики, енергоефективності та інноваційних технологій. Сучасні виклики, пов'язані з переходом до відновлюваних джерел енергії та скороченням викидів парникових газів, вимагають адаптації трудового законодавства до нових реалій. У статті також розглянуто питання соціального захисту працівників, які постраждали від змін у енергетичному секторі, та роль держави у забезпеченні справедливого переходу.

Автор статті досліджує сучасні тенденції у правовому регулюванні енергетичного сектору, акцентуючи увагу на необхідності інтеграції трудового законодавства з екологічними та економічними вимогами. Окремо розглядаються міжнародні та європейські підходи до регулювання енергетики та їх вплив на національні ринки праці.

У висновках вказується, що енергетичний сектор потребує комплексного підходу до правового регулювання, який би враховував як екологічні, так і соціальні аспекти, забезпечуючи стійкість економіки та захист прав працівників у контексті змін на ринку праці.

Ключові слова: трудові відносини, зайнятість, роботодавець, працівник, енергетичний сектор економіки, адаптація законодавства, ринок праці.

Вступ. Енергетичний сектор економіки є однією з ключових складових національних економік, яка не тільки забезпечує життєдіяльність суспільства, а й формує основи для сталого розвитку. Енергетика впливає на всі сфери економічної діяльності, виступаючи потужним двигуном промислового виробництва, транспорту, а також сектору послуг. Водночас, із посиленням уваги до питань екології, енергетична політика набуває особливого значення, ставлячи перед собою завдання переходу до відновлюваних джерел енергії та скорочення викидів парникових газів.

Ці глобальні виклики вимагають модернізації правового регулювання енергетичного сектору та адаптації трудового законодавства до нових реалій.

Особливості правового регулювання в енергетичному секторі мають важливе значення не лише з точки зору забезпечення енергетичної безпеки держав, а й для захисту прав працівників, зайнятих у цій галузі. Зміни в енергетичній політиці безпосередньо впливають на ринок праці, створюючи нові виклики та можливості. З одного боку, зменшення залежності від традиційних енергетичних ресурсів може призвести до скорочення робочих місць у певних секторах, таких як видобуток

вугілля чи нафтогазова промисловість. З іншого боку, розвиток відновлюваних джерел енергії відкриває нові можливості для створення якісних робочих місць у сферах, пов'язаних із зеленою енергетикою, енергоефективністю та інноваціями.

Мета статті дослідити особливості правового регулювання енергетичного сектору та його вплив на формування ринку праці. Основна увага приділяється аналізу сучасних тенденцій та викликів, з якими стикаються як роботодавці, так і працівники у контексті трансформацій енергетичної політики.

Виклад основного матеріалу. Перехід до чистої енергетики та зеленої економіки вже відбувається в ЄС і в усьому світі. Окрім технологічних та інфраструктурних аспектів, вони також мають значні наслідки для зайнятості. Наприкінці 2018 року Європейська Комісія представила своє стратегічне довгострокове бачення процвітаючої, сучасної, конкурентоспроможної та кліматично нейтральної економіки до 2050 року відповідно до Паризької кліматичної угоди [1].

ЄС реалізує свою мету щодо скорочення викидів парникових газів щонайменше на 40% до 2030 року, з самого початку інтегруючи зайнятість та соціальний вимір. Роблячи крок далі, у грудні 2019 року новий склад Європейської Комісії представив Європейський зелений курс [2]. Це амбітний пакет заходів, спрямований на подальше забезпечення соціально справедливого зеленого переходу в Європі. Він також включає намір потенційно підвищити цільовий показник скорочення викидів парникових газів в ЄС до 50-55% до 2030 року. Зелений перехід відбувається і в інших регіонах світу, особливо в Азії та Америці, де стрімко зростає виробництво відновлюваної енергії. Спалах пандемії коронавірусу COVID-19 на початку 2020 року та соціально-економічна криза, що виникла внаслідок цього, ставить нещодавній прогрес «зеленого» переходу в нове світло. З одного боку, нагальна потреба у відновленні економічного зростання та зайнятості може суперечити вимогам кліматичних дій. Водночас криза, спричинена COVID-19, також надає історичну можливість створити робочі місця в

галузі чистих технологій в рамках довгострокових інвестиційних планів.

Зелений перехід і пов'язані з ним наслідки для зайнятості можна розуміти в широкому сенсі або більш вузько, зосереджуючись на окремих його елементах. Попередня оцінка «зеленої» зайнятості, проведена Програмою ООН з навколишнього середовища, охоплювала сектори відновлюваної енергетики, будівництва, транспорту, базової промисловості, сільського та лісового господарства [3].

Нещодавно Міжнародна організація праці (МОП) провела оцінку аспектів зайнятості при справедливому переході до «зеленої» економіки, охопивши енергетичний і сільськогосподарський сектори, а також циркулярну економіку [4]. Міжнародне агентство з відновлюваних джерел енергії (IRENA) у своїх глобальних оцінках зайнятості в енергетичному секторі повністю або частково враховує діяльність на стороні попиту на енергію, включаючи енергоефективність, енергетичну гнучкість та мережеву інфраструктуру, окрім суто секторів енергопостачання [5]. Енергоефективність має значний вплив на зайнятість, переважно в будівельній галузі.

Зайнятість у сфері відновлюваної енергетики постійно зростає у всьому світі, досягнувши 11 мільйонів робочих місць у 2018 році [5]. Третина світових робочих місць у галузі відновлюваних джерел енергії припадає на сектор сонячної фотоелектричної енергетики. Китай є найбільшим роботодавцем у галузі відновлювальних джерел енергії у світі, на його частку припадає 37% від загальної кількості робочих місць у ВДЕ у світі. Більше половини китайських робочих місць у галузі відновлювальних джерел енергії припадає на сектор сонячних фотоелектричних станцій. Паралельно зі збільшенням розгортання, виробництво фотоелектричних модулів також перемістилося до Китаю та інших країн Азії, в той час як в Європі воно скоротилося [9].

Більшість періодичних оцінок зайнятості в ширшому контексті «зеленого» переходу зосереджуються на енергопостачанні. Традиційна енергетика та технології відновлюваної енергетики складають

два основні сегменти сектору енергопостачання. Традиційні енергетичні технології, включаючи нафту і газ, вугілля та ядерну енергетику, були зрілими галузями і основними роботодавцями протягом десятиліть. Поширення галузей відновлюваної енергетики, однак, відбулося нещодавно і лише в останнє десятиліття почало генерувати значний і зростаючий вплив на зайнятість.

Сектор відновлюваної енергетики складається з декількох підсекторів, включаючи сонячну фотоелектрику, вітроенергетику, гідроенергетику, рідке біопаливо, тверду біомасу, біогаз, сонячне опалення та охолодження, концентровану сонячну енергію, енергію океану, геотермальну енергію, теплові насоси, а також муніципальні та промислові відходи. Деякі з цих відновлюваних джерел енергії, такі як сонячна, вітрова та біоенергетика, вже є зрілими галузями і значними роботодавцями як у світі, так і в ЄС. Інші, такі як геотермальна енергія та енергія океану, все ще мають обмежений вплив на зайнятість.

З боку попиту на енергоресурси будівельний сектор має значний потенціал енергозбереження, а отже, потенціал створення енергоефективних робочих місць у будівельній галузі. Виробники побутової техніки також зосереджуються на виробництві енерго- та ресурсоефективного обладнання. Водночас, як і у випадку з відновлюваними джерелами енергії, врахування впливу заходів з енергоефективності на зайнятість ускладнюється труднощами з виділенням відповідних видів діяльності в секторах економіки відповідно до існуючих статистичних класифікацій. Для відновлюваними джерелами енергії систематична оцінка впливу на зайнятість проводилася протягом останнього десятиліття як на міжнародному рівні, так і на рівні ЄС, а оновлені дані публікуються щорічно. Для енергоефективності подібні ініціативи з систематичної оцінки відсутні. Оцінка історичного розвитку та оцінка майбутнього впливу світової енергетики на зайнятість є складним завданням. Кількісні дані про поточну зайнятість на основі фактичних опитувань важко отримати, особливо з глобальним охопленням. Збір

статистичних даних обмежений, головним чином, через міркування вартості. Не існує єдиного органу, який би проводив обстеження робочих місць в усіх підгалузях енергетики та географічних регіонах для збору та оновлення статистичних даних на регулярній основі. Тому методології оцінки зайнятості не можуть бути відкалібровані на основі даних часових рядів [6]. Крім того, технології відновлюваної енергетики є відносно новою і наскрізною галуззю, що охоплює кілька підгалузей економіки. Відновлювана енергетика не виділена як окремий сектор у національній економічній, торговельній чи трудовій статистиці. Це призводить до прогалин у даних для певних країн і певних технологій. Відновлювана енергетика може створювати більше робочих місць, ніж традиційна, переважно на основі викопних видів палива, через більшу трудомісткість. Однак не існує очевидного прямого зв'язку між розширенням використання відновлюваних джерел енергії та чистими змінами у кількості робочих місць у сфері енергопостачання.

Чистий вплив на зайнятість від переходу від викопного палива до низьковуглецевих енергетичних технологій залежить від таких факторів, як набір технологій, що впроваджуються, внутрішній вміст альтернативних джерел енергії, часовий період, а також низка припущень при моделюванні [7]. Відносний внесок сегментів ланцюжка доданої вартості у створення робочих місць варіюється залежно від технології. У галузі викопного палива більшість робочих місць пов'язана з переробкою палива, експлуатацією та обслуговуванням; у галузі біомаси - з виробництвом та переробкою палива, а також експлуатацією та обслуговуванням; у решті галузей відновлюваної енергетики - з виробництвом та будівництвом/монтажем [5; 8].

Маємо констатувати, що сектор відновлюваної енергетики є елементом «зеленого» переходу, де систематична оцінка впливу на зайнятість триває протягом останнього десятиліття як на міжнародному рівні, так і на рівні ЄС (однак за різними методологіями, що перешкоджає порівнянню результатів різних ініціатив).

Висновки. Енергетичний сектор економіки відіграє ключову роль у формуванні ринку праці, оскільки зміни в цьому секторі мають безпосередній вплив на зайнятість та соціальні умови працівників. Правове регулювання енергетичного сектору повинно враховувати не лише питання енергетичної безпеки та екологічної сталості, але й забезпечення належних умов праці та захисту прав працівників.

Сучасні виклики, пов'язані з переходом до відновлюваних джерел енергії та скороченням викидів парникових газів, вимагають адаптації трудового законодавства до нових реалій. Це включає розробку нових нормативних актів, спрямованих на захист працівників у процесі реструктуризації енергетичних підприємств, а також забезпечення можливостей для перепідготовки та перекваліфікації працівників, що втрачають роботу у традиційних енергетичних галузях.

Перехід до зеленої енергетики створює як виклики, так і нові можливості на ринку праці. З одного боку, зменшення залежності від викопних енергоресурсів призводить до скорочення робочих місць у секторах, пов'язаних з видобутком та обробкою традиційних джерел енергії. З іншого боку, розвиток відновлюваної енергетики відкриває нові можливості для створення робочих місць у сферах, пов'язаних з енергоефективністю, зеленою економікою та інноваціями.

Перехід до низьковуглецевих технологій вимагає забезпечення соціальної справедливості у процесі трансформації енергетичного сектору. Це включає впровадження заходів для підтримки працівників, які постраждали від змін, шляхом надання соціальних гарантій, підтримки у працевлаштуванні та можливостей для підвищення кваліфікації.

Таким чином, енергетичний сектор потребує комплексного підходу до правового регулювання, який би враховував як екологічні, так і соціальні аспекти, забезпечуючи стійкість економіки та захист прав працівників у контексті змін на ринку праці.

Список використаної літератури:

1. European Commission. (2018b). A Clean Planet for all. A European long-term strategic vision for a prosperous, modern, competitive and climate neutral economy. URL: [https://doi.org/COM\(2018\)773](https://doi.org/COM(2018)773).
2. European Commission. (2019a). EU energy in figures. Statistical pocketbook 2019. URL: <https://doi.org/10.2833/24150>
3. UNEP. (2008). Green Jobs: Towards decent work in a sustainable, low-carbon world. URL: <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.94025-X>
4. ILO. (2018). World Employment Social Outlook 2018: Greening with jobs. URL: https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_628654/lang--en/index.htm%0Ahttp://www.ilo.org/wesodata/?c hart=Z2VuZGVyPVsiRmVtYWxlIiwITWFsZSJdJnVuaXQ9I k51bWJlciImc2VjdG9yPVsiQWdyaWN1bHR1cmUiXSZ5ZWFiRnJvbT0yMDEwJmluY29tZT1bXSZpbmRpY2F0b3I9WyJlbXBsb3ltZ
5. IRENA. (2019c). Transforming the energy system - and holding the line on the rise of global temperatures. URL: <https://www.irena.org/publications/2019/Sep/Transforming-the-energy-system>
6. Rutovitz, J., Dominish, E., & Downes, J. (2015). Calculating Global Energy Sector Jobs: 2015 Methodology Update. URL: <https://opus.lib.uts.edu.au/handle/10453/43718>
7. Fragkos, P., Paroussos, L., Boeve, S., Sach, T., Paroussos, L., Boeve, S., & Sach, T. (2017). Job creation related to Renewables. URL: https://www.researchgate.net/publication/328133354_Job_creation_related_to_Renewables
8. Kammen, D. M., Kapadia, K., & Fripp, M. (2004). Putting Renewables to Work : How Many Jobs Can the Clean Energy Industry Generate. URL: <https://www.eci.ox.ac.uk/publications/downloads/kapadia04-puttingrenewables.pdf>
9. Czako, V., Employment in the Energy Sector Status Report 2020, EUR 30186 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020, ISBN 978-92-76-18206-1, doi:10.2760/95180, JRC120302.

Galynskiy O. Energy sector of the economy: peculiarities of legal regulation and role in shaping the labour market

The article examines the energy sector of the economy as one of the key elements of the modern labour market and its peculiarities in the context of legal regulation. Given

the urgency of the transition to renewable energy sources and environmentally friendly technologies, the author substantiates the need to modernise the legal framework to ensure the efficient functioning of the energy sector. The article analyses the impact of changes in energy policy on the labour market, in particular on employment in traditional and new energy sectors. The transition to green energy creates both challenges and new opportunities in the labour market.

Particular attention is paid to the challenges that arise in the process of transition from fossil fuels to renewable energy sources. This includes job losses in traditional industries, such as coal and oil, as well as the creation of new jobs in green energy, energy efficiency and innovative technologies. The current challenges associated with the transition to renewable energy sources and the reduction of greenhouse gas emissions require the adaptation of labour legislation to the new realities. The article also addresses the issue of social protection of employees affected by changes in the energy sector and the role of the state in ensuring a fair transition.

The author examines current trends in the legal regulation of the energy sector, focusing on the need to integrate labour legislation with environmental and economic requirements. The author also examines international and European approaches to energy regulation and their impact on national labour markets.

The author concludes that the energy sector requires a comprehensive approach to legal regulation that takes into account both environmental and social aspects, ensuring economic sustainability and protection of workers' rights in the context of changes in the labour market.

Key words: *labour relations, employment, employer, employee, energy sector, adaptation of legislation, labour market.*